

ВСТУПНЕ СЛОВО

Навколо локальної групи українського народу, яка зберегла за собою давній загальноукраїнський етнонім «русини», уже впродовж понад ста років ведуться наукові й політичні дискусії. Науковці та політики намагаються визначити місце і роль цієї групи у світовій цивілізації.

Основними проблемними питаннями у сфері русинської проблематики сьогодні є:

- 1) «політичне русинство» як явище в умовах поглиблення системної кризи;
- 2) активізація мовного русинського питання;
- 3) прояви «русинського сепаратизму».

«Політичне русинство»

У 90-ті роки ХХ століття розгорнувся рух «політичного русинства» з метою обґрунтування доцільності надання автономного статусу Закарпаття у складі України. Сучасний проект політичного русинства реалізується передусім з ініціативи Росії посередництвом агентів та інших, добре оплачуваних, найманців Кремля.

Проект «Русинської держави» є поштовхом до перерозподілу кордонів та має за мету дестабілізувати не лише Україну, а й Європу. Карпатський регіон, де живуть українці, в тому числі й Закарпатська область України, є предметом політичних спекуляцій та територіальних зазіхань з боку іноземних держав. А мешканці цих територій упродовж віків були відмежовані від основної маси українського етносу політичними кордонами, що спричинило розвиток культури українців Карпатського регіону в умовах не українських, а угорських, словацьких, польських державно-політичних, правових, ідейно-культурних, етнічних та конфесійних норм і впливів. Головною ідеєю було намагання довести українському населенню, що воно не має нічого спільного з Україною.

У 1992 і 2002 рр. Закарпатська обласна рада зверталася до центральної влади України з проханням визнати русинів окремою національністю. 7 березня 2007 року Закарпатська обласна рада ухвалила рішення про визначення національності «русин»¹.

5 квітня 2016 року на пленарному засіданні сесії обласної ради депутати проголосували за проект про звернення до вищого керівництва держави під назвою «Про Звернення Закарпатської обласної ради щодо внесення змін до Конституції України та законів України з метою надання широких адміністративних і фінансових повноважень органам місцевого самоврядування». У самому зверненні депутати посилаються на результати неоднозначного референдуму 1991 року щодо автономії області. Тут вони займають позицію, подібну до угорських та русинських організацій області. Крім того, варто зазначити, що подібні заклики наявні серед русинських угруповань за кордоном (у Польщі, Чехії, Угорщині, Румунії).

¹ У відповідь Верховна Рада України наголосила на невідповідності рішення Закарпатської обласної ради № 241 від 07.03.2007 року чинному законодавству.

Мовне русинське питання

На початку 90-х років було кодифіковано (за межами України) декілька «русинських» мов, яких наразі є аж п'ять. Це — приклад політичного замовлення, що, за експертними оцінками лінгвістів, не має нічого спільного з лінгвістикою як наукою, а також потребами та вимогами суспільства. Абсолютна більшість українських етнологів та філологів відносять «русинську мову» до одного з діалектів української мови, розглядаючи її суто на регіональному рівні.

Відповідно до Закону України «Про засади державної мовної політики» (ст. 7. Регіональні мови або мови меншин України, положення 2) *русинську мову віднесено до регіональних мов/мов меншин, разом із польською, російською, білоруською, німецькою, болгарською, ромською та іншими.*

«Русинський сепаратизм», про витoki і прояви якого активно ведуться дискусії й досьогодні, зароджується на початку 90-х років ХХ століття та базується на спробі довести мовно-культурну та історичну окремішність «підкарпатських русинів» від українців.

Витoki сепаратизму проявляються у намаганні використовувати стародавню історичну самоназву українців — «русин» або «руський» для найменування «іншого» або «нового» слов'янського «народу». Такий розподіл українського етносу на окремі етнічні спільноти служить одним із засобів дестабілізації українського народу й Української держави. Водночас самоназиватися громадяни різних країн мають право і русинами, і лемками, але ніхто не має права відокремлювати їх від українців.

У березні 2015 р. у російське інформаційне агентство ТАСС поширило заяву русинського активіста, який сьогодні перебуває в Росії, Петра Гецька, в якій він від імені русинського населення та русинських організацій вимагає від Києва надання Закарпаттю статусу автономії та визнання русинів окремою національністю. За його словами, 14 березня 2015 року було проведено з'їзд русинських організацій, які й прийняли відповідне звернення. Крім того, він зазначив, що просить від В. Путіна введення миротворчих військ на територію Підкарпатської Русі. Реакція більшості лідерів русинського руху на Закарпатті — спростування своєї причетності до цього рішення (Євген Жупан, Микола Бобинець, Юрій Продан та інші).

Русинське питання у світлі угорського питання в Україні

Вагомий вплив на розвиток «русинського питання» сьогодні має «угорський чинник» в Україні. Так, керівництво Угорщини ініціює продовження заходів з підтримки національної меншини за кордоном шляхом надання політичної, фінансової та матеріальної допомоги та просування ідеї створення територіально-культурної автономії у Закарпатській області. Насамперед, це фінансування угорських організацій Закарпаття з метою збереження національної ідентичності угорців України (розвиток мови, культури і національних традицій угорської діаспори). При цьому здійснюються кроки щодо надання закарпатським угорцям громадянства Угорщини, що становить потенційну загрозу національній безпеці України. Видача угорських паспортів за спрощеною процедурою в Україні має певні результати, і, за оцінкою угорської сторони, чисельність їх власників уже дорівнює 95 тис. осіб.

І, звичайно, за таких умов можна говорити і про здійснення як провокацій під час передвиборчих кампаній, так і про активізацію проведення проросійськими угорськими та русинськими організаціями інформаційно-пропагандистських кампаній, спрямованих на звинувачення Української держави в недостатній увазі щодо забезпечення прав і свобод національних меншин досліджуваного регіону.

Намагання лідерів «політичного русинства» поєднати євроінтеграцію України з умовою визнання русинської нації є сумнівним закликом, що, швидше за все, більш схоже на прояви ідеологічної гібридної війни Росії проти України та її союзників.

Дезінтеграція українського етномовного та етнонаціонального простору, що відбувається упродовж двох останніх десятиріч на західноукраїнських етнічних теренах, — це свідчення недостатньої ефективності української державної політики. Державна політика у сфері етнонаціонального розвитку мала б сприяти об'єднанню та консолідації всієї української нації як у державі, так і за її межами.

Володимир Горбулін,

*доктор технічних наук, професор, академік НАН України,
директор Національного інституту стратегічних досліджень*